

Faillissementen in België: wie wel en wie niet?

In het kader van dit Open Forum kan een beeld van de falende ondernemingen in België niet ontbreken. Heeft de economische conjunctuur z'n weerslag op het aantal faillissementen in een jaar? Wat zijn de factoren die de ene onderneming meer vatbaar maken voor falen dan de andere? De leeftijd van de onderneming, de grootte, de activiteitssector? Wat is het effect van de faillissementen op de totale werkgelegenheid? Op basis van de Graydon-gegevensbank wordt naar antwoorden gezocht.

De link met de conjunctuur...

Intuïtief lijkt de link met de economische groei de eerste te onderzoeken factor bij een schets van de faillissementen in België. Wanneer we de evolutie van het aantal falingen op dezelfde grafiek tekenen als de evolutie van de economische groei, krijgen we voor de jaren '90 inderdaad een duidelijk 'spiegelbeeldeffect': een dalende economische groei-voet gaat samen met een stijgend groeipercentage van het aantal falingen.

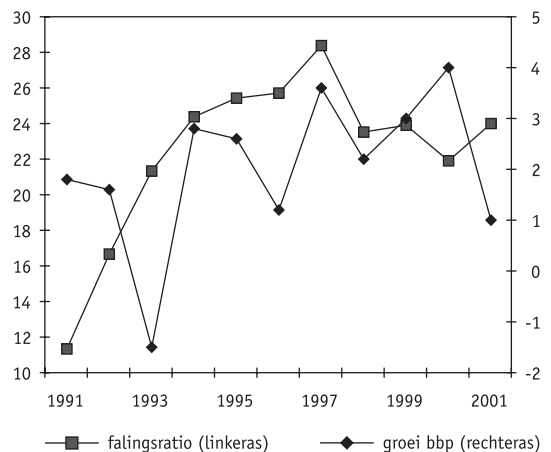
Het is interessanter om de oefening over te doen met betrekking tot de ondernemingsdynamiek. Deze kan gemeten worden door de verhouding tussen het aantal falingen en het aantal oprichtingen in een bepaald jaar. Hoe hoger de ratio, hoe meer falingen er werden genoteerd in verhouding tot het aantal oprichtingen. Hier is veel minder sprake van een conjunctureel verloop. Tot voorbij de eerste helft van de jaren '90 neemt de ratio sterk toe om zich daarna enigszins te stabiliseren op dat hogere niveau. Wellicht zijn ook andere factoren van doorslaggevend belang (zie figuur 1).

Misschien moeten we het aantal falingen bekijken in verhouding tot het aantal oprichtingen dat er aan

is voorafgegaan? We kunnen dit doen door faillissementsratio's per ondernemingsleeftijd te berekenen: we bekijken het aandeel ondernemingen dat is failliet gegaan in het totale aantal ondernemingen dat in hetzelfde oprichtingsjaar werd gestart (zie figuur 2). Op die manier kunnen we corrigeren voor jaren met een 'oprichtingsboom of -dip'. Opnieuw echter geen eenduidig verband met de conjunctuur. Afhankelijk van de leeftijd waarop de onderneming is failliet gegaan, piekt de curve in een ander jaar. De grafiek zegt wel iets over het verband tussen faillissement en leeftijd: naarmate de leeftijd toeneemt, ligt de fa-

Figuur 1.

Falingsratio en economische groei (België, 1991-2001)

Bron: Graydon-databank en NBB, bewerking Steunpunt WAV

lingsratio hoger, althans tot de leeftijd van 3 à 4 jaar. Daarna stabiliseert de falingsratio rond de 2% à 2,5%. Hierover verder meer.

Toch leent de grafiek zich voor een opvallende vaststelling: het percentage failliete ondernemingen van 1 à 2 jaar oud ligt het hoogst in 1995, het percentage ondernemingen dat na 2 à 3 jaar al op de fles gaat, piekt in 1996 en het aandeel faillissementen op 3 à 4-jarige leeftijd kent een maximum in 1997. Telkens gaat het hier om de cohorte ondernemingen opgericht in 1993-1994, precies het enige recessiejaar uit de reeks. Eens de 'risicoleeftijd' van 4 jaar voorbij, valt ook dit patroon weg. Hebben ondernemingen, opgestart onder een ongunstig bbp-gesternte, het moeilijker dan andere? Het spreekt voor zich dat we geen overhaaste conclusies mogen trekken op basis van slechts één observatie. Wellicht kan verder onderzoek interessante bevindingen opleveren.

Oud en krانى

In 1997 wijdde de Nieuwsbrief van het Steunpunt WAV¹ al een artikel aan de Graydon-faillissementen-

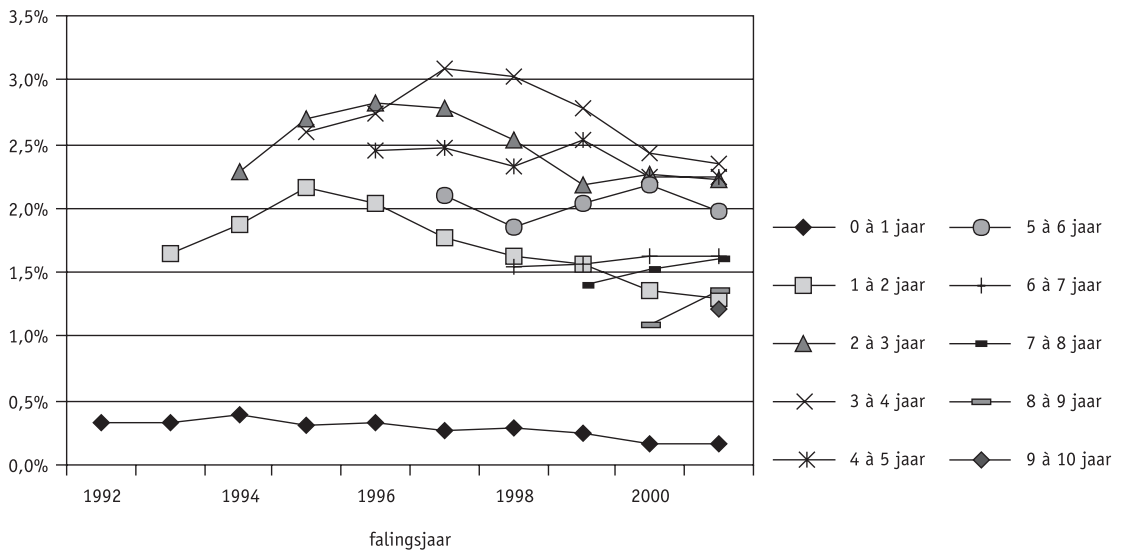
databank. In het artikel werd de aanzet gegeven tot een longitudinale analyse: door een bedrijvenscohort op te volgen en jaar na jaar het aantal faillissementen af te zetten tegen het aantal bedrijven van dezelfde leeftijd kan je het leeftijdseffect op het faillissementsrisico afzonderen. De oefening van 1997 werd overgedaan en uitgebreid met recenter materiaal (zie figuur 2). De conclusie uit 1997 kan worden bevestigd: onafhankelijk van het oprichtingsjaar is het aandeel falen in één leeftijdsgroep minimaal bij de pas opgerichte ondernemingen. Naarmate de leeftijd toeneemt, ligt de falingsratio hoger, althans tot de leeftijd van 3 à 4 jaar. Eenmaal deze risicoleeftijd voorbij lijkt een onderneming stevig ingeplant en stellen we een systematische daling van het aandeel faillissementen vast.

Falngen en jobverlies

In de media komen vooral de faillissementen van grote bedrijven uitgebreid aan bod. Het jobverlies waarmee zo'n faillissement gepaard gaat, heeft een hoge nieuwswaarde en biedt stof tot debat. Sommigen concluderen meteen hoe slecht 'het' tegenwoordig gaat. Gaan er verhoudingsgewijs dan meer grote

Figuur 2.

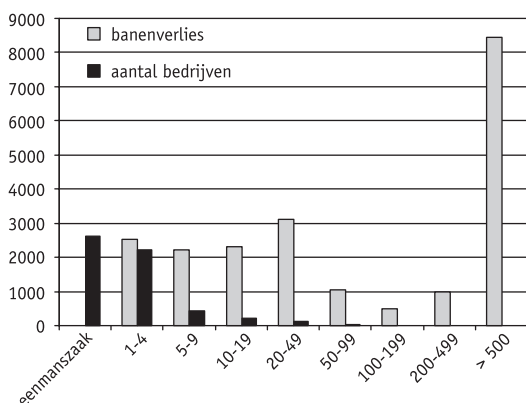
Falingsratio naar ouderdom van de onderneming (België, 1991-2001)

Bron: Graydon-databank, bewerking Steunpunt WAV

bedrijven op de fles dan kleinere? Misschien zijn ze logger in organisatie en structuur, waar kmo's veel flexibeler zijn en zich snel aan gewijzigde omstandigheden kunnen aanpassen? Anderzijds kun je toch verwachten dat het incasseringsvermogen toeneemt met de bedrijfsgrootte. Een grote, gevestigde naam zou toch beter tegen een stootje moeten kunnen dan een kleine speler op de markt? Is er wel een link tussen bedrijfsgrootte en falingsrisico? En, wat ons hier vooral interesseert, tussen bedrijfsgrootte en jobverlies door faling.

Figuur 3.
Falings naar ondernemingsgrootte (België, 2001)

Bron: Graydon-databank, bewerking Steunpunt WAV

Figuur 3 toont voor 2001 het jobverlies dat met de falingen gepaard ging.² Het 'Sabena-effect' springt meteen in het oog: in de klasse van de grootste ondernemingen gaan zo'n 8500 jobs verloren. Dezelfde grafiek voor het jaar 2000 (hier niet afgebeeld) toont helemaal geen piek in deze categorie van grote bedrijven. Afgezien daarvan is de conclusie vooral dat het grootste jobverlies bij faillissementen zich niet bij de grote ondernemingen situeert, maar eerder bij de kmo's. De faling van 1 kmo veroorzaakt vanzelfsprekend geen immens jobverlies, maar de som van vele kleintjes maakt ook hier een groot. Eens een onderneming meer dan 50 werknemers telt, begint de curve van het banenverlies te dalen.

Falings naar sector

Zowel in 2000 als in 2001 zijn het dezelfde sectoren die voor de meeste faillissementen zorgen. De

groothandel heeft het grootste aandeel: 1 op 5 van de falings betreft ondernemingen uit deze sector. Verder hebben ook de horeca, de kleinhandel, de bouw en de overige zakelijke dienstverlening (diensten aan bedrijven, zoals bv. accountancy- en boekhoudkantoren, reclamebureaus, uitzendkantoren, industriële reiniging, enzovoort) een niet onaanzienlijk aandeel in het totale aantal faillissementen.

Het banenverlies dat met de faillissementen gepaard gaat, situeert zich eveneens in deze sectoren. De bouw en de groot- en kleinhandel kennen het meeste jobverlies als gevolg van een faling. In 2001 treedt vanzelfsprekend ook de luchtvaart naar voor als een sector met veel banenverlies volgend op een faillissement, in 2000 is er de textielsector die zich laat opmerken. De textielsector kreeg anno 2000 een cascade van 'grote' faillissementen te verwerken: maar liefst 7 faillissementen van ondernemingen met meer dan 100 werknemers, en zelfs 1 onderneming met meer dan 500 werknemers (tapijtfabrikant Louis Depoortere). In 2001 ging het om 'slechts' 2 faillissementen met meer dan 100 werknemers.

Verder illustreert deze tabel dat een hoog aantal falings in een sector niet noodzakelijk een groot jobverlies met zich meebrengt. Evenmin is een klein aantal falings onmiddellijk geruststellend: er kan nog steeds een hoog jobverlies achter schuilgaan. In 2000 bijvoorbeeld zorgt de horeca met 800 falings voor een verlies van 'slechts' 1 032 banen, de overige zakelijke dienstverlening neemt met 468 faillissementen dan weer niet minder dan 1 748 verloren jobs voor haar rekening.

Falings en oprichtingen: de dynamiek van de economie

Vaak wordt een hoog aantal falings in een economie gerelativeerd door er op te wijzen dat falings nu eenmaal eigen zijn aan een vrijmarkteconomie en dat er, zolang er maar voldoende bedrijven worden opgestart, geen vuiltje aan de lucht is. Meer zelfs, een economie die van veel dynamiek getuigt, zal niet alleen een hoger aantal oprichtingen maar ook een hoger aantal falings hebben. Dat is dan een gevolg van economische efficiëntie op de markt, waarbij de minder performante bedrijven

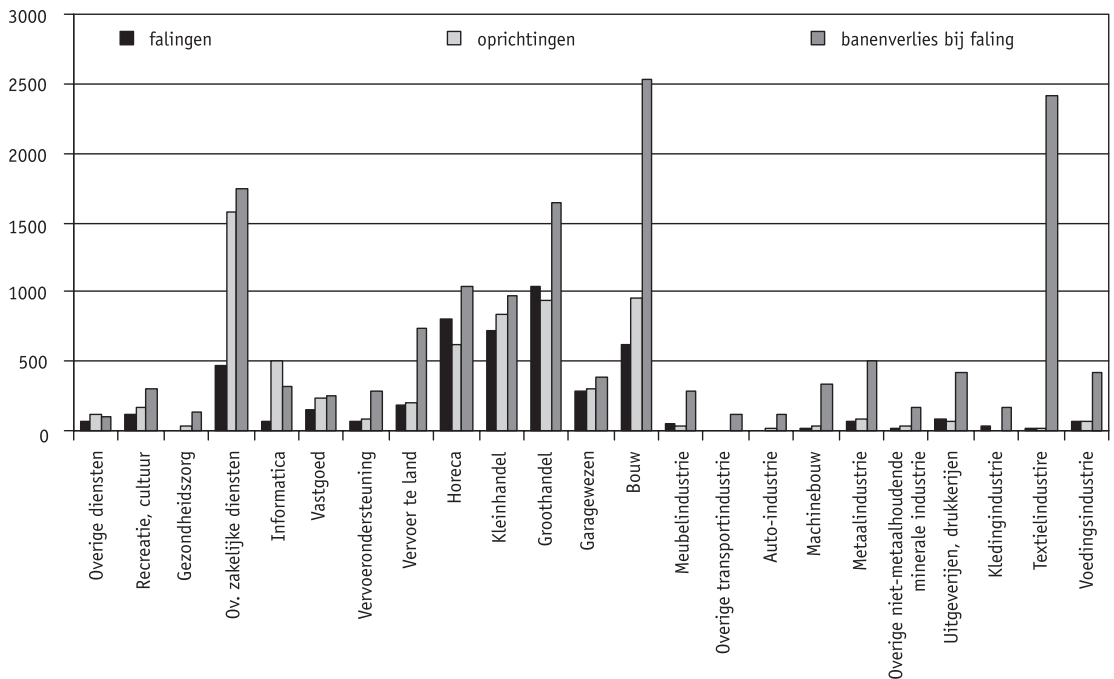
Tabel 1.

Falingen naar sector en het hiermee gepaard gaande jobverlies (België, 2000-2001)

	2000				2001			
	falingen		jobverlies		falingen		jobverlies	
	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Groothandel	1 043	19,1	1 647	10,1	1 044	18,5	279	8,3
Horeca	800	14,6	1 032	6,4	803	14,2	1 487	5,9
Kleinhandel	729	13,3	969	6,0	720	12,8	1 942	7,7
Bouwnijverheid	615	11,3	2 539	15,6	645	11,4	2 718	10,8
Overige zakelijke diensten	468	8,6	1 748	10,8	607	10,8	1 242	4,9
Garagewezen	281	5,1	380	2,3	260	4,6	443	1,8
Vervoer te land	180	3,3	740	4,6	213	3,8	1 082	4,3
Luchtvaart	-	-	-	-	3	0,1	8 224	32,7
Textiel	25	0,5	2 416	14,9	18	0,3	613	2,4

Bron: Graydon-databank, bewerking Steunpunt WAV**Figuur 4.**

Aantal falingen en aantal oprichtingen, sectoren met een banenverlies > 100 (België, 2000)

Bron: Graydon-databank, bewerking Steunpunt WAV

plaats moeten ruimen voor hun efficiëntere concurrenten.

De Graydon-cijfers tonen op sectorniveau alvast een samenhang tussen het aantal oprichtingen en het aantal falingen: in 2000 zijn de sectoren met de meeste falende bedrijven tevens de sectoren waar de meeste bedrijven worden opgericht. De grafiek illustreert deze vaststelling voor de sectoren waar het banenverlies door faling hoger ligt dan 100 (zie figuur 4).

Stekelig hierbij is dat het jobverlies door faling zich minder goed in een keurslijf van economische efficiëntie laat wringen. De sectoren met hoog jobverlies door faling zijn niet noodzakelijk dezelfde als de 'dynamische' sectoren waar een hoog aantal falingen wordt gecompenseerd door veel oprichtingen. Met name de textielindustrie en de bouw, en in mindere mate ook de machinebouw, de metaalindustrie, de uitgeverijen en het vervoer zagen in 2000 veel jobs verloren gaan n.a.v. een faling in verhouding tot het aantal falingen. Het aantal bedrijven mag dan wel stabiliseren, dat geeft ons nog geen informatie over de evolutie van de werkgelegenheid in deze sectoren.

De verklaring ligt natuurlijk in het feit dat het aantal jobs in een sector niet enkel afhankelijk is van het aantal bedrijven in die sector, maar ook van een hele resem andere factoren. Zo is een faillissement geen noodzakelijke voorwaarde voor jobverlies, afslanking hebben evengoed een drastische impact op het aantal jobs. Omgekeerd kan het jobverlies door faling in een sector wel vrij hoog liggen zonder dat dit echt z'n weerslag heeft op de evolutie van het aantal jobs in de sector omdat de oprichting of uitbreiding van andere bedrijven bijkomende jobs in de sector kan creëren. Ter illustratie halen we er enkele RSZ-cijfers bij.³ In de loop van 2000 is het aantal jobs er in de activiteitstak 'Vervaardiging van overige transportmiddelen' (alles behalve auto's, aanhangwagens en opleggers) verminderd met 2 050. Slechts 125 daarvan vinden hun verklaring in een faling. Bij 'Vervaardiging van audio-, video- en telecommunicatieapparatuur' gaat het net zo: de totale daling met 1 743 jobs wordt slechts voor 7 jobs verklaard door een faling. Er zijn ook omgekeerde voorbeelden: de 'overige zakelijke dienstverlening' kent een toename van 2 495 jobs, ondanks de 1 748 verloren gegane jobs door

faling. 'Garagewezen' gaat er met 1 566 jobs op vooruit, terwijl de falingsstatistieken een verlies van 380 banen aangeven. Het cijfer van 1 032 verloren jobs door faling in de horeca doet even opkijken, maar eigenlijk kent de sector nog een lichte groei met 668 banen.

Tot slot

De evolutie van het aantal jobs is onderhevig aan tal van factoren. Het aantal faillissementen is daar ongetwijfeld één van. Toch is het wellicht geen slecht idee om af te stappen van de ongenueanceerde lijn die al te vaak wordt getrokken tussen faillissementsstatistieken en werkgelegenheidscijfers. Zonder afbreuk te doen aan de persoonlijke drama's die faillissementen met zich kunnen meebrengen voor het personeel, en zonder te ontkennen dat een opeenvolging van dergelijke onheilstijdingen in de pers een algemeen gevoel van 'slechte tijden' kan creëren, blijkt de weerslag op de reële werkgelegenheidscijfers niet noodzakelijk navenant. Net zoals het jobverlies in sectoren met veel falingen al bij al nog kan meevallen, kunnen sectoren waar nauwelijks falingen worden opgetekend, kampen met een ernstige terugval van de werkgelegenheid.

*Caroline Vermandere
Steunpunt WAV*

Noten

1. Vandenbrande, T. (1997), 'Wie faalt? Een kijk op de Graydon-faillissementendatabank', in *Nieuwsbrief van het Steunpunt WAV*, nr. 1-2, april 1997, blz. 99-103.
2. Voor een goed begrip, het gaat hier om het totaal aantal loontrekkende jobs dat een bedrijf telt op het moment van de faling. Personeelsleden die aan de slag kunnen blijven dankzij een overname of een heropstart zijn ook in deze cijfers inbegrepen. Een eenmanszaak die failliet gaat daarentegen veroorzaakt geen jobverlies, ook niet voor de eigenaar.
3. Het gaat om het aantal arbeidsplaatsen op 31 december 2000 en op 31 december 1999, volgens de RSZ-statistiek over de loontrekkende tewerkstelling ('beige brochure').